

Investigating the Reasons for the Migration of Health Elites Abroad from the Perspective of Students and Faculty Members

Neda Abedpour¹ , Samira Derakhshanfard^{2*} , Diba Kambiz³ , Arezoo Behbodiyan⁴ , Ali Rashidi⁵

1. Department of anatomical sciences, School of medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran

2. Department of e-learning, School of Medical Education and Learning Technologies, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3. Department of Medical Parasitology and Mycology, School of Medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran.

4. School of Medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran

5. Department of Health Information Technology, School of Allied Medical Sciences, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran

ARTICLE INFO

Article type

Research article

Article history

Received: 2025/02/01

Accepted: 2025/03/08

Keywords

Immigration

Elite

Faculty member

Student

10.22038/hmed.2025.85637.1477

ABSTRACT

Introduction: The crisis of emigration of elites abroad and the need to benefit from the talents and abilities of elites in order to progress and the all-round growth of the country prompted us to investigate the causes of emigration of elites abroad.

Materials & Methods: The statistical population of this cross-sectional study was all the students and faculty members of Urmia University of Medical Sciences, 300 of whom were selected by simple random sampling. In order to collect data, a researcher-made questionnaire was used (after determining the face and content validity). In order to check the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha coefficient was used and its value was 0.81. The collected data were analyzed at two levels of descriptive statistics (mean, frequency distribution and standard deviation) and inferential statistics (exploratory factor analysis) using SPSS software version 21.

Results: In the study of the role of factors in the migration of elites abroad, the share of the attractions of the destination country factor was 22.352%, the repulsion of the country of origin was 13.574%, the organizational-administrative factor was 13.422%, the Economic-social factor was 10.528%, and the scientific factor was 9.265%.

Conclusion: The attractions of the destination country were reported as the most important reasons for elite migration abroad. Examining these causes and the efforts of managers and officials regarding the statistics of laws related to elites can reduce the amount of migration, so it is suggested to examine the attractive micro-factors of the destination countries and to strengthen the weaknesses by following them.

Cite this paper as:

Name of writer. Article title. Horizon of Medical Education Development. 2026;17(3):۶۵-۷۷

* Corresponding author: Neda Abedpour

Email: nedaabedpour@gmail.com

Address: Department of anatomical sciences, School of medicine, Urmia University

بررسی علل مهاجرت نخبگان حوزه سلامت به خارج از کشور از دیدگاه دانشجویان و اعضای هیات علمی

ندا عابدپور^۱ ID، سمیرا درخشانی^{۲*} ID، کامبیز دیبا^۳ ID، آرزو بهبودیان^۴ ID، علی رشیدی^۵ ID

۱. گروه علوم تشریح، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران.

۲. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده آموزش علوم پزشکی و فناوری های یادگیری، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. گروه انگل شناسی و قارچ شناسی پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران

۴. دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران.

۵. گروه فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیرا پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله مقاله پژوهشی	مقدمه: بحران مهاجرت نخبگان به خارج از کشور و لزوم بهره مندی از استعدادها و توانایی های نخبگان در جهت پیشرفت و رشد همه جانبه کشور، ما را بر آن داشت تا به بررسی علل مهاجرت نخبگان به خارج از کشور بپردازیم.
پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸	روش کار: جامعه آماری این مطالعه مقطعی، کلیه دانشجویان و اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به ترتیب ۱۴۴۰ و ۲۴۰ نفر بودند که ۳۰۰ نفر از آن ها با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. جهت گردآوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته (پس از تعیین روایی صوری و محتوایی) استفاده شد. به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان آن ۰/۸۱ بدست آمد. داده های جمع آوری شده در دو سطح آمار توصیفی (میانگین، توزیع فراوانی و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل عاملی اکتشافی) با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ تجزیه و تحلیل شد.
کلمات کلیدی مهاجرت، نخبگان دانشجو، هیات علمی	نتایج: در بررسی نقش عامل ها در مهاجرت نخبگان به خارج از کشور به ترتیب سهم عامل جاذبه های کشور مقصد ۲۲/۳۵۲ درصد، دافعه کشور مبدا ۱۳/۵۷۴ درصد، عامل سازمانی-اداری کشور مبدا ۱۳/۴۲۲ درصد، عامل اقتصادی-اجتماعی کشور مبدا ۱۰/۵۲۸ درصد و عامل علمی در کشور مبدا ۹/۲۶۵ درصد بود.
	نتیجه گیری: جاذبه های کشور مقصد بعنوان مهم ترین علل مهاجرت نخبگان به خارج از کشور گزارش شد. بررسی این علل و تلاش مدیران و مسئولان در خصوص احصاء قوانین مربوط به نخبگان میتواند میزان مهاجرت را تقلیل دهد بنابراین پیشنهاد می شود ریزفاکتورهای جاذبه کشورهای مقصد بررسی و با الگو گرفتن از آن ها نقاط
	10.22038/hmed.2025.85637.1477 ضعف تقویت گردد.

نحوه ارجاع به این مقاله

Name of writer. Article title. Horizon of Medical Education Development. 2026;17(3):۶۵-۷۲

ایمیل: sami.derakhshanfard@gmail.com

*نویسنده مسئول: سمیرا درخشانی

آدرس: گروه یادگیری الکترونیکی، دانشکده آموزش پزشکی و فناوری های یادگیری، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران .

مقدمه

مهاجرت و جابجایی جمعیت بین مرزها، سابقه دیرینه دارد اما در اواخر این قرن، جوامع رشد فزاینده مهاجرت را تجربه می کنند. بطوریکه در سال ۲۰۱۵ تعداد مهاجران در جهان به ۲۴۴ میلیون نفر رسید که این رقم معادل ۳٫۳ درصد از کل جمعیت جهان است به عبارت دیگر، بیش از ۳ درصد از جمعیت جهان در کشوری که در آن متولد شده اند زندگی نمی کنند و عمده اقشاری که سهم مهاجرت را به خود اختصاص می دهند، جوانان می باشند (۱ و ۲).

کشور ایران از این امر مستثنی نبوده و به عنوان یکی از کشورهای دارای جمعیت جوان که بخش قابل توجهی از آن شامل جوانان در حال تحصیل و فارغ التحصیلان دانشگاهی می باشد، همواره شاهد افزایش فزاینده مهاجرت است (۳).

براساس آمار سالنامه مهاجرتی ایران، تعداد دانشجویان ایرانی در خارج از کشور در سالیان اخیر روند صعودی داشته و با افزایش تقریباً ۴ برابری از ۱۷ هزار و ۴۴۲ دانشجو در سال ۲۰۰۰ به ۶۶ هزار و ۷۰۱ دانشجو در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است همچنین رتبه دانشجو فرستی کشور از ۱۴ در سال ۲۰۱۰ به رتبه ۱۷ در سال ۲۰۲۰ تغییر یافته است این در حالی است که کمترین رتبه دانشجو فرستی ایران با رتبه ۱۱ مربوط به سال ۲۰۱۲ بوده است. در این میان مهاجرت نیروی انسانی متخصص در حوزه سلامت، که از آنها بعنوان فرار مغزهای پزشکی یاد می شود، در سالیان اخیر رشد فزاینده ای داشته است بطوریکه تعداد پزشکان و پرستاران مهاجر از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ بیش از ۶۰ درصد افزایش یافته است و کشورهای آمریکا، آلمان، کانادا، بریتانیا و فرانسه مقصد اصلی پزشکان ایرانی می باشد (۴ و ۵).

فروتن و همکاران، در بررسی گرایش دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد به مهاجرت بین المللی دریافتند که نیمی از دانشجویان مایل به مهاجرت به خارج از کشور هستند. این تمایل به طور معناداری تابعی از ویژگی های جمعیت شناختی مانند سن، جنسیت و وضعیت تأهل داشت. متغیرهایی مانند احساس امنیت، انگیزه های اقتصادی و شغلی تأثیرات قابل توجهی بر گرایش به مهاجرت داشتند (۶).

شاه آبادی و جامه بزرگی، در پژوهش خود که به تأثیر آزادی اقتصادی، سیاسی و مدنی بر مهاجرت پرداخته بودند به این نتیجه رسیدند که شاخص آزادی اقتصادی و اجتماعی تأثیر منفی و معناداری بر جریان مهاجرت و مهاجرت نخبگان دارد (۷). خسروی و همکاران، در پژوهش خود که به بررسی مهاجرت نخبگان و رابطه آن با توسعه پرداختند با بررسی متون به این نتیجه رسیدند که

تأثیرات بالقوه مهاجرت نخبگان بر توسعه، پیچیده و چند بعدی است و بسته به نوع کشور روند اقتصادی و اجتماعی آن کشور می تواند مثبت یا منفی باشد (۸).

مهاجرت نخبگان می تواند پیامدهای منفی از قبیل از دست رفتن نیروهای انسانی با کیفیت، هدر رفت منابع آموزشی، عقب ماندگی در رقابت بین المللی و تشدید احساس یاس و ناامیدی را برای جامعه به بار آورد (۹). بنظر می رسد فقر مطالعات اجتماعی و شواهد متقن آماری در حوزه مهاجرت موجب گشته است تا کشور همچنان از شناخت عمیق ریشه ها و انگیزه های خروج و بازگشت نخبگان و همچنین آثار مخرب کوتاه مدت و بلندمدت مهاجرت نخبگان محروم بماند (۱۰). لذا بررسی عوامل موثر بر مهاجرت دانشجویان، علی الخصوص مهاجرت دانشجویان پزشکی که رشد فزاینده داشته و تاکنون پژوهشی در راستای بررسی علل مهاجرت حوزه سلامت انجام نگرفته است، ضرورتی اجتناب ناپذیر بود و براین اساس پژوهشگران بدنبال بررسی علل مهاجرت پزشکان این پژوهش را انجام دادند.

روش کار

این مطالعه از نوع مقطعی می باشد که بمنظور بررسی علل مهاجرت نخبگان در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۴۰۲ انجام گرفت. جامعه پژوهش در این مطالعه شامل کلیه دانشجویان و اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه با تعداد به ترتیب ۱۴۴۰ و ۲۴۰ نفر بودند. که از بین آن ها ۳۰۰ نفر با روش نمونه گیری تصادفی ساده، براساس معیار ورود به مطالعه و با توجه به مدل Morgan Krejcie بعنوان نمونه های پژوهش انتخاب شدند و با در نظر گرفتن ریزش نمونه در نهایت ۱۰۵ پرسشنامه جمع شد. همکاری همه نمونه های پژوهش و پاسخگویی به سوالات در بازه زمانی تعیین شده (یک هفته)، معیار ورود به مطالعه در نظر گرفته شد. پس از دریافت مجوز اخلاقی با کد IR.UMSU.REC.1401.348 از کمیته اخلاق معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ابزار مورد استفاده با مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش های انجام گرفته داخل کشور، جهت گردآوری داده ها، تدوین شد.

جهت سنجش روایی پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی (نظر متخصصین) استفاده گردید. بدین صورت که از نظر ۵ نفر عضو هیات علمی متخصص در خصوص پرسشنامه نظرسنجی صورت گرفت و از آنان درخواست گردید که پس از مطالعه دقیق ابزار دیدگاه های اصلاحی و پیشنهادهای خود را بصورت کتبی ارائه

ها با روش تحلیل مولفه های اصلی و قدرت تبیین واریانس و درصد تجمیعی واریانس آزمون مشخص شد. در جدول شماره ۲ تعداد ۵ عامل با ارزش ویژه بیشتر از یک، ۶۹/۱۴۱ درصد از واریانس کل را تبیین می کند که قدرت تبیین مناسبی می باشد.

نتایج حاصل از جدول شماره ۲ و نتیجه گیری آزمون شیب دامنه در قالب نمودار سگ ریزه (نمودار ۱) آمده است. برای تعیین همبستگی هر سوال با هر عامل، ماتریس همبستگی اولیه بررسی شد. اعداد درون این ماتریس همبستگی بیشتر از ۰/۴ بین عامل ها و سوال ها را نشان می دهد و بالا و مثبت بودن آن ها بیان کننده این است که سوال در شناسایی آن عامل مفید بوده است. از آنجاییکه داده های پیش از چرخش در ابتدایی ترین حالت خود قرار دارد برای از بین بردن حالت بی نظمی و دستیابی به بهترین ترکیب، از چرخش که در تمامی ضرایب همبستگی و عامل ها در شرایطی مناسب قرار می گیرند استفاده شد.

مقایسه ضرایب حاصل از چرخش واریانس نشان داد که تمامی ضرایب همبستگی ها پس از چرخش اصلاح شدند و در بهترین حالت خود قرار گرفتند. براساس جدول شماره ۳ پنج عامل که مقدار ویژه آن ها بزرگتر از یک بود استخراج شد با توجه به ادبیات و محتوای سوال های مربوط به عامل انجام شد که با توجه به مقدار ویژه استخراج شد، عامل جاذبه های کشور مقصد با درصد تبیین واریانس ۲۲/۳۵۲ بیشترین سهم را در تبیین متغیر دارد و پس از آن عامل دافعه کشور مبدأ با درصد تبیین واریانس ۱۳/۵۷۴ دومین عامل می باشد و به ترتیب تا عامل عامل علمی با درصد تبیین واریانس ۹/۲۶۵ که کمترین سهم را در تبیین متغیر دارد.

جدول ۱: شاخص کفایت نمونه (Kaiser, Meyer, Olkin) و آزمون Bartlett

شاخص کفایت نمونه (Kaiser, Meyer, Olkin)	۰/۸۷۳
آزمون مجذور کای آزمون بارتلت	۱۶۶۴/۶۴۶
سطح معنی داری	۰/۰۰

جدول ۲: ارزش ویژه بالاتر از یک برای ۵ عامل قبل از چرخش

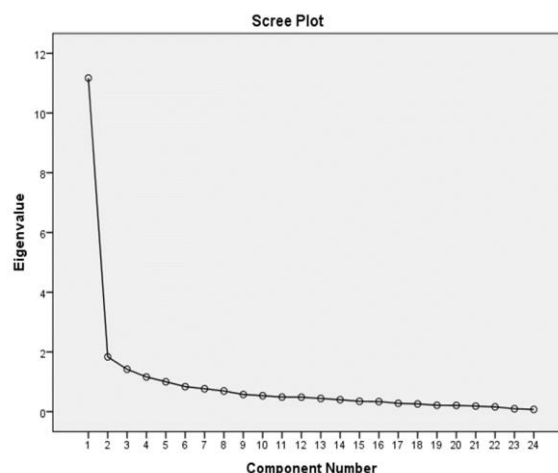
عامل	ارزش ویژه	درصد تبیین واریانس	درصد تجمیعی واریانس
عامل اول	۱۱/۱۷۲	۴۶/۵۴۹	۴۶/۵۴۹
عامل دوم	۱/۸۳۶	۷/۶۵۲	۵۴/۲۰۱
عامل سوم	۱/۴۲۰	۵/۹۱۸	۶۰/۱۱۹
عامل چهارم	۱/۱۶۳	۴/۸۴۵	۶۴/۹۶۴
عامل پنجم	۱/۰۰۲	۴/۱۷۶	۶۹/۱۴۱

نمایند. در پرسشنامه مورد نظر از ۴۷ سوال ۲۳ سوال بعلت پایین بودن مقدار CVR، حذف شد که در بررسی شاخص روایی، سوالاتی که در این مرحله حذف شده بودند مورد بررسی قرار نگرفتند پس از انجام اصلاحات محتوایی در برخی سوالات، روایی آن مورد تایید قرار گرفت. برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این کار پرسشنامه محقق ساخته در اختیار ۳۰ نفر از گروه های هدف در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه قرار گرفت و پس از تکمیل و جمع آوری پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه مذکور ۰/۸۱ دست آمد که حاکی از انسجام مناسب سوالات پرسشنامه است. پرسشنامه طراحی شده در دو بخش تنظیم شد، بخش اول حاوی سوالات اطلاعات دموگرافیک از نوع بسته و کوتاه پاسخ و بخش دوم شامل ۲۳ سوال چند گزینه ای بود که با استفاده از طیف لیکرت پنج درجه ای (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) طبقه بندی شد. پرسشنامه ها جهت تکمیل بصورت فیزیکی در اختیار گروه های هدف قرار گرفت. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده در دو سطح توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS با نسخه ۲۱ انجام شد. در سطح توصیفی از (میانگین، توزیع فراوانی و انحراف معیار) استفاده شد در بخش آمار استنباطی، از آزمون تحلیل عامل اکتشافی استفاده گردید.

یافته ها

از میان ۱۰۵ نفر شرکت کننده در طرح پژوهشی ۴۰ نفر عضو هیات علمی و ۶۵ نفر دانشجو بودند بیشتر حجم نمونه ها را زنان (۵۷/۳ درصد) تشکیل می دادند همچنین میانگین سنی $32 \pm 0.3/8$ سال بود. ۵۵/۳۱ درصد عضو هیات علمی در مرتبه استادیاری بودند ۵۷/۶ درصد مشارکت کنندگان در طرح پژوهشی طی سه سال اخیر طرح تحقیقاتی نداشتند و میزان استفاده عضو هیات علمی از فرصت مطالعاتی با ۸۹/۶ درصد در سطح پایینی قرار داشت. میزان آشنایی با زبان انگلیسی با ۶۹/۶ درصد در سطح متوسط قرار داشت. امکان انجام تحلیل عاملی بر نمونه با استفاده از آزمون بارتلت و شاخص کفایت نمونه برداری بررسی شد. در جدول ۱ شاخص کفایت نمونه گیری برابر ۰/۸۷۳ بدست آمد که نشان می دهد نمونه برای انجام تحلیل عاملی کافی می باشد همچنین مقدار آزمون بارتلت با ۱۶۶۴/۶۴۶ در سطح ۰/۰۰ معنی دار است که نشان می دهد بین گویه های داخل عامل، همبستگی بالا وجود دارد. در جدول شماره ۱ نتایج مربوط به این دو آزمون آمده است. ارزش های ویژه عامل

نمودار ۱: نمودار سنگ ریزه برای تعیین تعداد مولفه های علل مهاجرت نخبگان

جدول ۳: درصد واریانس تبیین شده هر عامل پس از چرخش

مولفه ها	ارزش ویژه	درصد تبیین	درصد مجموعی واریانس
جاذبه های کشور مقصد	۵/۳۶	۲۲/۳۵۲	۲۲/۳۵۲
دافعه های کشور مبدا	۳/۲۵۸	۱۳/۵۷۴	۳۵/۹۲۶
دافعه کشور مبدا (عامل سازمانی، اداری)	۳/۲۲۱	۱۳/۴۲۲	۴۹/۲۴۸
دافعه کشور مبدا (عامل اقتصادی - اجتماعی)	۲/۵۲۷	۱۰/۵۲۸	۵۹/۸۷۶
دافعه کشور مبدا (عامل علمی)	۲/۲۳۴	۹/۲۶۵	۶۹/۱۴۱

جدول ۴: ماتریس همبستگی بین سوال ها و عامل های پرسش نامه پس از چرخش

سوال ها	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵
۲۰- امید به آینده بهتر در کشور مقصد	۰/۷۹۴				
۲۳- مورد حمایت قرار گرفتن و دیده شدن در کشور مقصد	۰/۷۹۰				
۲۴- فراهم بودن بسترهای بهتر برای تحقیق و توسعه در کشور مقصد	۰/۷۶۴				
۲۲- استفاده بهتر و بیشتر از توان فکری و علمی این افراد در کشور مقصد	۰/۷۰۵				
۲۱- شرایط اقتصادی بهتر در کشور مقصد	۰/۶۹۷				
۵- کیفیت زندگی، امکانات مادی و رفاهی بهتر در کشور مقصد	۰/۶۵۷				
۱۹- ارتقاء رشد علمی و حرفه ای در کشور مقصد	۰/۶۴۸				

۱۲- امکانات صنعتی کشورهای پیشرفته در کشور مقصد	۰/۵۴۳				
۱۸- دسترسی به فرصت های آموزشی بهتر در کشور مقصد	۰/۵۱۳				
۱۵- عدم اعطا بورس کوتاه مدت در کشور مبدا	۰/۸۵۲				
۱۳- بی توجهی به اعزام هیات علمی به دوره های آموزشی خارج از کشور در کشور مبدا	۰/۷۵۶				
۱۶- عدم ارتباط مستمر با مراکز علمی خارج از کشور در کشور مبدا	۰/۶۵۰				
۱۰- عدم برنامه ریزی در جذب نخبگان در کشور مبدا	۰/۷۷۰				
۹- ضعف سیستم آموزشی در دانشگاه ها در کشور مبدا	۰/۷۱۳				
۸- بحران اشتغال در کشور مبدا	۰/۶۱۳				
۱۴- تنگناهای نظام پژوهش و آموزش در کشور مبدا	۰/۵۴۰				
۲- عدم وجود برنامه صحیح در جهت بکارگیری این افراد در کشور مبدا	۰/۵۰۹				
۷- درآمد بالاتر در مقایسه با سایر مشاغل در کشور مقصد	۰/۸۱۰				
۱۱- کاهش شان و منزلت اجتماعی نخبگان در کشور مبدا	۰/۵۹۵				
۶- وجود فرصت های شغلی بهتر در کشور مقصد	۰/۵۲۹				
۱۷- نبود تسهیلات لازم برای پژوهش در کشور مبدا	۰/۴۷۲				
۱- فشارهای شغلی و تحصیلی در کشور مبدا	۰/۷۵۶				
۳- عدم توجه به ارزش فعالیت های علمی در کشور مبدا	۰/۶۱۲				
۴- پایین بودن حقوق و مزایا در کشور مبدا	۰/۵۵۸				

بحث

در بررسی نقش جوامع نخبه مهاجر در توسعه کشور، جایگاه ایشان در توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشورهای مبدا را نمی توان نادیده گرفت. نخبگان می توانند منبع ایده ها، رفتارها، هویت ها و سرمایه های اجتماعی باشند که بین کشورها جریان دارد. به همین ترتیب مهاجران می توانند دانش و مهارت های خود یا حتی ایده ها و شیوه های سیاسی را انتقال دهند. ارتباطات و شبکه هایی که جوامع نخبگان مهاجر با کشور خود دارند می توانند بعنوان کانال مهمی برای تقویت تاثیرات مثبت مهاجرت بر کشور فرستنده عمل کنند (۱۱). با تاکید بر اهمیت موضوع مهاجرت نخبگان، این پژوهش در راستای بررسی علل مهاجرت نخبگان به خارج از کشور در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه از دیدگاه اعضای هیات علمی و دانشجویان سال ۱۴۰۲ انجام گرفت. و نتایج تحلیل داده ها نشان داد که جاذبه کشورهای مقصد علل مهمی در مهاجرت نخبگان به خارج از کشور می باشد.

"امید به آینده بهتر در کشور مقصد"، "مورد حمایت قرار گرفتن و دیده شدن در کشور مقصد"، "فراهم بودن بسترهای بهتر برای تحقیق و توسعه در کشور مقصد"، "استفاده بهتر و بیشتر از توان فکری و علمی این افراد در کشور مقصد"، "شرایط اقتصادی بهتر در کشور مقصد"، "کیفیت زندگی، امکانات مادی و رفاهی بهتر در کشور مقصد"، "ارتقاء رشد علمی و حرفه ای در کشور مقصد"، "امکانات صنعتی کشورهای پیشرفته در کشور مقصد"، "دسترسی به فرصت های آموزشی بهتر در کشور مقصد" بعنوان ریز فاکتورهای عامل جاذبه کشور مقصد بودند. جهانی شدن باعث شد که افراد بیش از پیش شرایط کشور خود را با جوامع دیگر مقایسه نمایند. بنظر می رسد خلاء موجود در ۹ آیتام اشاره شده بعنوان جاذبه کشور مقصد در کشور مبدا، نخبگان را به این فکر واردار می کند که ترک وطن نمایند و در آن بستر استعدادهای خود را شکوفا نمایند. ملک پور افشار و همکاران (۱۴۰۱)، در مطالعه خود که یک مطالعه کیفی بود جاذبه های کشور مقصد را در مهاجرت نخبگان به خارج از کشور، بعنوان عامل مهم تاکید کردند (۱۲).

از دیگر عواملی که بر جریان مهاجرت از کشورهای در حال توسعه تاثیر دارد شرایط سیاسی در جامعه است "عدم اعطا بورس کوتاه مدت در کشور مبدا"، "بی توجهی به اعزام هیات علمی به دوره های آموزشی خارج از کشور در کشور مبدا"، "عدم ارتباط مستمر با مراکز علمی خارج از کشور در کشور مبدا" بعنوان سیاست های منفی

سازمانی، زمینه مهاجرت نخبگان را فراهم می نماید. چنانچه زمینه عوامل اشاره شده فراهم شود افراد با اقامت کوتاه مدت در کشور مقصد و مقایسه شرایط می توانند تصمیم بهتری برای آینده خود اتخاذ نمایند. در عصری که انفجار اطلاعات نامیده می شود عدم برقراری ارتباط با مراکز علمی خارج از کشور بعنوان بزرگترین ضعف برای جامع علی الخصوص جامعه علمی می باشد.

همچنین فقدان آزادی اقتصادی و اجتماعی در کشورهای در حال توسعه بعنوان عامل دافعه خروج سرمایه انسانی کارآمد و ماهر از کشورهای در حال توسعه می شود. در این پژوهش آزادی اقتصادی مشتمل بر ایجاد اشتغال در کشور مبدا می باشد طبق نظر کلارک و پیرسون (۲۰۰۷)، ملکومین (۲۰۰۴)، آشی (۲۰۱۰) و کبولا (۲۰۱۰) محدودیت در آزادی اقتصادی یک عامل دافعه برای مهاجرت محسوب می شود و با افزایش آزادی اقتصادی انگیزه برای خروج از کشور بوجود می آید.

شناخت دقیق مسئله، اصلاح نظام پرورش و حمایت از نخبگان، استقرار و تقویت نظام نوآوری، اصلاح نظام اداری و شایسته سالاری، ارتقای جایگاه و حفظ کرامت نیروی انسانی، الگوبرداری از تجارب موفق بین المللی به عنوان راهکارهای مدیریت مهاجرت نخبگان می تواند بسیار سازنده باشد (۹). جاذبه های کشور مقصد بعنوان مهم ترین علل مهاجرت نخبگان از دیدگاه اعضای هیات علمی و دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه گزارش شد. توجه به ریزفاکتورهای این عامل و تلاش در راستای رفع ضعف های موجود در حیطه علمی، سازمانی- اداری، سیاسی، اقتصادی- اجتماعی و ارائه پیشنهادات جهت اصلاح سیاست گذاری های موجود در معکوس نمودن روند موجود در مهاجرت نخبگان و دانش آموختگان به خارج بسیار موثر خواهد بود.

نتیجه گیری

جاذبه های کشور مقصد بعنوان مهمترین علل مهاجرت نخبگان به خارج از کشور گزارش شد. بررسی این علل و تلاش مدیران و مسئولان در خصوص احصاء قوانین مربوط به نخبگان میتواند میزان مهاجرت را تقلیل دهد بنابراین پیشنهاد می شود ریزفاکتورهای جاذبه کشورهای مقصد بررسی و با الگو گرفتن از آن ها نقاط ضعف تقویت گردد.

تقدیر و تشکر

این مقاله منتج از طرح تحقیقاتی می‌باشد که در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به تصویب رسیده و با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به انجام رسیده است. بدینوسیله از زحمات همکاران و دانشگاه علوم پزشکی ارومیه تقدیر و تشکر می‌شود.

تضاد منافع

در این پژوهش تضاد منافع بین نویسندگان وجود ندارد.

حمایت مالی

این طرح با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به انجام رسیده است.

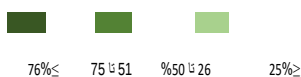
ملاحظات اخلاقی

این مطالعه با تأیید کمیته اخلاق در پژوهش معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه و کد اخلاق IR.UMSU.REC.1401. (348) انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم سازی	طراحی طرح	جمع آوری و/یا پردازش داده ها	تجزیه و تحلیل و/یا تفسیر	نگارش پیش نویس اصلی	بررسی انتقادی و ویرایش	نهایی سازی	پاسخگویی به تمام جنبه های کار
س. درخشانفرد							
ن. عابدپور							
ک. دیبا							
آ. بهبودیان							
ع. رشیدی							

* راهنمای رنگها:

References

1. IOM. World Migration Report 2018. International Organization for Migration. Available from
2. UNICEF. Migration and Youth: Challenges and Opportunities, 2014. UNICEF and Global Migration Group.
3. Carling J, Collins F, Aspiration L, desire and the drivers of migration. JEMS, 2017; 44 (6):909-26. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384134>
4. Iran migration observatory: <https://imobs.ir/>
5. Adovor E, Czaika M, Docquier F, Moullan Y. Medical brain drain: how many, where and why? J HealthEcon, 2021; 76:102409 <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2020.102409> PMID:33465558
6. Foroutan Y, Sheikh M. Tendency towards international migration: The case of Ferdousi University's students in Mashhad. Sociology of Social Institutions, 2018; 4(10):61-79. doi: 10.22080/ssi.2018.1735.
7. Shahabadi A, Bozorgi A. The Effect of Economic, Political and Civil Freedom on Migration (By Emphasizing on Brain Drain). Scientific Quarterly Journal Majles and Rahbord. 201; 21(77):41-69
8. Khosravi A A, Khosravi S, Mansouri Bidkani M, Mir S A. Elite migration and its relationship to development: Opportunities and challenges for policymakers. Educ Strategy Med Sci 2020; 12 (6) :8-18.
9. Malekpour Afshar R, Haghdost A A, Dehnavieh R, Sheikhzadeh R, Mousavi S M, Rezaei P et al. Causes and Solutions of the Brain Drain in Iran. Iran J Cult Health Promot 2022; 6 (1) :81-87
10. Esmaelzadeh AA, Zaker Salehi GR. A Study on Iranian Elite Migration. Strategic studies of sport and youth, 2014; 13 (26): 109- 30.
11. Meyer JB. Network approach versus brain drain: lessons from the diaspora. International migration, 2001; 39(5):91-110. <https://doi.org/10.1111/1468-2435.00173>
12. Séguin B, State L, Singer PA, Daar AS. Scientific diasporas as an option for brain drain: re-circulating knowledge for development. Int J Biotechnol, 2006; 8(1-2):78-90. <https://doi.org/10.1504/IJBT.2006.00896>